

Determined that in the study of information resources on the Internet should be considered tools for finding relevant information as general guidance and chemical. In the article the examples and setting linear notation for chemical formulas that can be used as queries by search engines. Many data base, which contains information about chemical structures, it is possible to search using the query-dimensional structural formula. The paper considers various options using structured search, search by structure, substructure searching for, search by similarity.

Texts containing chemical formula cannot be created using word processor and general purpose processors. In this case, the special program – chemical editors. Examples of practical tasks that are useful for the formation of practical skills of creating structural formulas using a computer.

Also in the article provided classification of computer models of chemical facilities. Examples of virtual laboratories that can be used for the implementation of appropriate computer models.

It is concluded that the tasks of training in computer science senior profile school in classes with profound study of chemistry advisable to take in to account these features of learning content.

Key words: specialized education; information; training content; in-depth study of chemistry.

УДК 37.091.2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО КОМПЛЕКТУ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ

М. І. Піддячий,

*доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України*

У статті обґрунтовано: допрофесійну складову навчально-виховного комплексу учнів з метою виконання соціального замовлення – підготовки особистості конкурентоспроможної на ринку праці в умовах швидкозмінного середовища глобалізованого життєвого простору; розроблення, реалізацію і корегування стратегії допрофесійної підготовки в інтересах особистості, суспільства та держави у вимірі підготовки до життя та продуктивної праці; необхідність вирішення проблеми загальної трудової підготовки (політехнічного і профорієнтаційного характеру) учнів. Акцентовано увагу на розробленні змісту освіти з метою активізації пізнавальної та творчої діяль-

ності, спрямованої на: формування стійких орієнтацій на трудовий спосіб життя та морально-психологічну і практичну готовність до праці; виховання загальної трудової культури; розвиток творчих здібностей, інтелектуальних і психофізіологічних якостей тощо.

Ключові слова: здібності; компетентність; продуктивність; розвиток; самовиховання, самореалізація; свідомість; соціалізація.

Постановка проблеми. Наукове обґрунтування навчально-виховного комплексу допрофесійної підготовки учнів є важливим для розв'язання суперечностей між: соціальним замовленням якісної підготовки особистості, конкурентоспроможної на ринку праці, та недостатнім рівнем її реальної підготовки до професійної взаємодії в умовах швидкозмінного середовища глобалізованого життєвого простору; значним обсягом інформації в умовах швидкозмінності життєвих процесів і неадаптованістю інфраструктури загальноосвітніх навчальних закладів і частини змісту освіти у напрямі розробки та впровадження підготовчого етапу професійного становлення особистості на етапах вікового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські, психологічні, педагогічні засади підготовки особистості до життя та праці у різні часи прагнули розробити І. Бех, П. Блонський, М. Боришевський, Л. Виготський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Зязюн, П. Каптерев, О. Коберник, М. Корець, В. Кремень, В. Мадзігон, А. Макаренко, В. О. Сухомлинський, В. Сидоренко, В. Синявський, Г. Терещук, М. Тименко, Д. Тхоржевський, К. Ушинський, Б. Федоришин та інші.

Виклад основного матеріалу. У життєвих просторах, доступних для розвитку, найближчим часом домінуватимуть громадянські суспільства і держави, які на культурологічній основі: розвиватимуть освіту і науку; розгортатимуть інноваційну діяльність; формуватимуть патріотичні погляди та переконання; системно використовуватимуть сучасні технології та цілеспрямовано розроблятимуть нові; виховуватимуть і розвиватимуть в особистості сукупність формально-логічних, мовних, змістово-методологічних й естетичних знань, умінь та навичок, які виявлятимуться в інтелектуальній діяльності; залучатимуть до трудової діяльності дітей та юнацтво з метою їх розвитку; соціалізуватимуть відповідальну за свої дії компетентну особистість, навчену логічно мислити і саморозвиватися, займатися самоосвітою та самовихованням, здатну користуватися автентичним інформаційним простором і приймати на основі цього адекватні прогресивні рішення, змінюючи життя на краще. Завдяки цьому забезпечуватиметься стійка динаміка випереджального розвитку.

Розроблення, реалізація та періодичне корегування стратегії допрофесійної підготовки учнів в інтересах особистості, суспільства і держави у вимірі підготовки до життя та самостійної продуктивної праці є одним із завдань системи освіти України. Термін “допрофесійна підготовка” поширився за рекомендаціями ЮНЕСКО і міжнародної конференції праці з професійно-технічної освіти і підготовки (1965 р.), згідно з якими рівень трудового навчання в загальноосвітніх школах визначається як допрофесійний. У системі освіти допрофесійна підготовка, як компонент наступної професійної освіти, має вирішувати проблеми загальної трудової підготовки (політехнічного і профорієнтаційного характеру) учнів.

Життєдіяльність молодого покоління, його виховання і освіта пов’язані із загальними тенденціями соціально-економічного і гуманітарного розвитку [5, с. 10]. Зміст допрофесійної підготовки учнів розробляється з метою активізації пізнавальної та творчої діяльності, спрямованої на: формування стійких орієнтацій на трудовий спосіб життя та морально-психологічну і практичну готовність до праці; виховання загальної трудової культури; розвиток творчих здібностей, інтелектуальних і психофізіологічних якостей тощо.

Проектуючи допрофесійний освітній простір для учнів, модератори мають враховувати динаміку прагнення особистості, суспільства та держави до європейських та світових цивілізаційних стандартів шляхом вступу до “прогресивних союзів”, що в майбутньому забезпечуватиме поетапне виконання частини завдань щодо наближення до самодостатніх ідейно та духовно інтегрованих суспільств. У концепціях світового економічного господарювання означені суспільства поставлені на найвищий ступінь особистісного та суспільного розвитку.

У змісті допрофесійної підготовки мають бути критерії оцінки якості світового господарства: 1) агросировинні суспільства й економіки, базовані на ресурсно-видобувному капіталі; 2) науково-технологічні й індустріально-промислові, керовані індустріально-промисловим капіталом; 3) інформаційно-комунікативні суспільства з надмобільною торговельно-фінансовою економікою, керованою капіталом знань, інтелекту; 4) ідейно й духовно інтегровані суспільства. Оскільки ринкова продуктивність і обсяг виробленої доданої вартості продукції у цих суспільствах різні, Україна має збалансувати соціально-економічний простір, забезпечивши його потрібними для всіх галузей трудовими ресурсами.

Для сучасного полікультурного світу характерний інноваційний тип прогресу. Це спонукає вчених і практиків до проектування освіти, здатної готувати людину до життя та праці в мінливому просторі [3, с. 440].

Для допрофесійної підготовки учнів має проектуватися багатогранний життєвий простір, спрямований на формування їх психологічного досвіду, який у процесі побудови особистісної траєкторії має аналізуватися та структуруватися за якісними та ціннісними ознаками [1, с. 351]. Цей безперервний процес стимулює розвиток психологічної сфери особистості на всіх етапах вікового розвитку (онтогенезу). У зв'язку з цим, пріоритетного значення набуває розв'язання проблеми гармонізованого розвитку молодого покоління: розроблення та впровадження в практику безперервної освіти навчально-виховних систем, що у процесі життя поряд із формуванням якостей успішного засвоєння знань сприятимуть утворенню потреби в навчанні впродовж життя та забезпечуватимуть умови для системного використання набутих знань у діяльності на побутовому, професійному та соціальному рівнях.

Розбудовуючи систему допрофесійної підготовки, варто враховувати процеси глобалізації, адже “утворився багатополісний простір, який ґрунтується на різних економічних, соціально-політичних і культурних моделях ... В процесі освіти повинна розвиватися природна здатність розуму ставити і вирішувати найважливіші проблеми ... Синергетичне мислення дає можливість по-новому підійти до розроблення проблем розвитку освітньо-педагогічних систем, розглядаючи їх насамперед з позиції відкритості, нелінійності, співтворчості та орієнтації на саморозвиток, переходу складних систем із нерівноважного стану в упорядкований ...” [4, с. 346–353].

Значні роль та місце у таких підходах відводяться системі загальної середньої освіти. У процесі допрофесійної підготовки (навчання, виховання та виконання лінійних і нелінійних життєвих і трудових завдань) сучасна школа має бути:

1) єдиною – наступність і відкритість усіх її ступенів; забезпечення встановленого державою обсягу загальноосвітніх знань незалежно від соціального, майнового, національного становища батьків; гарантування права на продовження освіти, у тому числі у вищих навчальних закладах; визначення єдиних принципів, мети, завдань освіти та виховання; узгодження навчальних планів і програм; передбачення диференційованої складової у побудові навчальних планів і програм; єдина система управління освітою в державі;

2) науковою – соціально значущою сферою учнівської діяльності, у якій відбувається процес формування й розвитку багатогранного психологічного досвіду особистості за рахунок засвоєння та використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність (закономірності розвитку природи і суспільства, способи впливу на навколишній світ тощо);

3) трудовою – поєднання морального, естетичного та фізичного виховання з метою підготовки до наполегливої, старанної фізичної та розумової трудової діяльності з орієнтацією на процес самозабезпечення впродовж життя;

4) політехнічною – оволодіння системою знань про наукові основи сучасного виробництва; теоретичне і практичне ознайомлення з основними принципами сучасного виробництва та законами розвитку природи і суспільства, які лежать у його основі, мотивоване формування трудових умінь і навичок як підґрунтя для подальшої професійної підготовки; вивчення концептуальних засад оцінювання світового господарства;

5) естетичною – формування та виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей; розвиток здатності сприймати та перетворювати дійсність за законами краси у сферах діяльності людини; виховання гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя.

У процесі допрофесійної підготовки учнів маємо дотримуватися трьох основних законів виховання: 1) паралельної педагогічної дії А. С. Макаренка: “У житті дітей немає жодного слова, жодного явища або відношення, які, крім свого безпосереднього значення, не мали б значення виховного”; 2) “життя освічує (формує, виховує)” швейцарського педагога Й. Г. Песталоцці; 3) виявлення історичної зумовленості, залежності виховання від конкретних історичних обставин, у яких нове покоління вступає в життя. Ці три закони діють постійно, разом й об’єктивно, тобто незалежно від волі та свідомості людей [2, с. 56–57].

Функціонування системи допрофесійної підготовки учнів у період 1990–2015 років. Ефективною, широкомасштабною і цілеспрямованою системою підготовки до життя та праці була в умовах взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів (МНВК) з об’єктами праці. Вона включала допрофесійну підготовку, професійне навчання, орієнтацію у вищі навчальні заклади та на ринок праці відповідно до інтересів, здібностей учнів і наявних умов. Допрофесійна підготовка здійснювалася за напрямками: 1) автослюсарна справа; 2) креслення; 3) основи підприємницької діяльності; 4) українська народна вишивка; 5) художнє оформлення і дизайн тощо. Зарахування учнів на фахове навчання проводиться на основі тестування, яке проводили методисти з профорієнтації та практичні психологи, зі спеціальностей: 1) водій; 2) автослюсар; 3) кухар; 4) муляр; 5) маляр; 6) швачка; 7) електромонтажник; 8) радіомонтажник; 9) художник-оформлювач; 10) оператор комп’ютерного набору; 11) помічник вихователя; 12) молодша медична сестра по догляду за хворими; 13) секретар

керівника тощо. Аналізуючи статистично-аналітичні матеріали Міністерства освіти і науки України (Координаційна Рада МНВК України при Міністерстві освіти і науки України), приходимо до висновку, що у різні роки навчатися у такій системі виявляли бажання від 74,2 до 91,7 % усього регіонального контингенту учнів. Однак з “незрозумілих причин” кількість МНВК в Україні з понад 600 скоротилася станом на 2015 р. до майже 200.

На основі доступних у 2015–2016 рр. статистично-аналітичних матеріалів у МОН України неможливо розробити таблиці та графіки для аналізу стану допрофесійної підготовки у 17 337 загальноосвітніх закладах України, які обслуговують 453 557 учителів, що свідчить про відсутність єдиної системи допрофесійної підготовки учнів, системи, яка забезпечує підготовку особистості до життя та свідомої продуктивної праці на етапах вікового розвитку у процесі адаптації, індивідуалізації та інтеграції особистості в умовах швидкозмінного середовища глобалізованого життєвого простору.

Головні проблеми допрофесійної підготовки учнів та причини їх виникнення. Останнім часом в Україні спостерігається тенденція:

- відсутності взаємодії між соціальними об’єктами, яка має охоплювати всі сфери життєдіяльності учнів і суспільства: духовну – виокремлення та продукування ціннісних пріоритетів; політичну – проектування і реалізація демократичного типу життя та розбудова громадянського суспільства; соціальну – проектування життєвого шляху й побудова міжособистісних стосунків у суспільстві; професійну – набуття досвіду та компетентностей для використання у процесі діяльності, економічну – з акцентуванням на розбудові ринкових відносин;
- “збіднення” багатогранного життєвого простору для формування психологічного досвіду;
- масової “дезорієнтованої в життєвому просторі інтелектуалізації” учнів та відсутність системних проектів підготовки їх до продуктивної висококваліфікованої праці;
- розроблення “ускладненого” змісту незалежного зовнішнього оцінювання, для успішного освоєння якого необхідно залучити додаткове тижневе навчальне навантаження за рахунок годин на формування операційно-технологічної (діяльнісної) складової психологічної сфери;
- погіршення соціально-економічних умов для системного використання набутих знань у процесі діяльності.

Головними причинами неефективності системи допрофесійної підготовки є: зміна ціннісних пріоритетів в особистісному і суспільному вимірах; ставлення до “людини праці”; відсутність достатньої

кількості фахівців, здатних розбудувати життєвий простір в умовах взаємодії з об'єктами праці, тощо.

Шляхи усунення труднощів і неефективності організації допрофесійної підготовки учнів. Для розбудови системи допрофесійної підготовки учнів необхідно: переглянути і вдосконалити зміст освіти в освітній галузі “Технології” та коригувати Державний стандарт; реалізувати ідеї профільного навчання учнів за галузевим принципом в умовах взаємодії системи загальної середньої освіти з об'єктами праці; забезпечити навчальні заклади навчально-виховними комплектами відповідно до напрямів підготовки; розробити дидактичні системи, методики і педагогічні технології відповідно до завдань; щорічно публікувати МОН України статистично-аналітичної довідки про стан допрофесійної підготовки, її зміст, методи, форми та інваріантну і варіативну складові тощо.

Допрофесійна підготовка учнів буде перспективною якщо:

1. Розбудовуватиметься у вимірі соціально-професійної орієнтації – комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів залучення до реалізації особистісних і громадських значущих цілей, формування цінностей і розбудови відносин, яка цілеспрямовано використовується для досягнення мети: засвоєння та застосування певної системи знань і норм, які дають змогу повною мірою функціонувати в суспільстві; формування психологічного та соціально-професійного досвіду; гармонізованого розвитку; реалізації творчого потенціалу, здібностей, задатків; капіталізація людських ресурсів в умовах реальної та прогнозованої трудової діяльності і взаємодії на ринку праці тощо.

2. Допрофесійній підготовці учнів буде властива: громадянська спрямованість; орієнтація на розвиток соціально значущих цінностей майбутніх фахівців – професійного обов'язку, готовності до колективної роботи, уміння приймати рішення та нести за них відповідальність; самовдосконалення суб'єктів і об'єктів взаємодії тощо.

3. З огляду на закономірні зв'язки між метою, засобами та результатами допрофесійної підготовки й умовами їх застосування увагу буде приділено таким складовим змісту освіти:

- критерії оцінки якості світового господарства (агросировинні суспільства й економіки; науково-технологічні й індустріально-промислові суспільства; інформаційно-комунікативні суспільства з надмобільною торговельно-фінансовою економікою; ідейно й духовно інтегровані суспільства); ринкова продуктивність і обсяг виробленої доданої вартості продукції у цих суспільствах; структурування соціально-економічного простору та забезпечення його трудовими ресурсами;

- трудова діяльність та її інфраструктура (закони управління трудовою діяльністю; мета, завдання, види, класифікація й об'єкти, на які спрямована ця діяльність; регіональні та державні об'єкти докладання трудової діяльності; шляхи й форми забезпечення трудовими ресурсами (продуктивними силами); соціальна значущість та економічні результати трудової діяльності; природозбереження);
- праця людини (предмети та знаряддя праці; професії та трудовий процес у найпоширеніших сферах діяльності; вплив наявних умов на результати праці; морально-етичні норми поведінки у процесі праці);
- професійна культура (організація трудового процесу; розвиток професійної творчості; дотримання трудової етики; здоров'язбереження);
- професійна орієнтація (оптимізація процесу свідомого професійного самовизначення з урахуванням індивідуально-психологічних властивостей, характеристик і показників професійної придатності на основі структури ринку праці; формування компетентностей для визначення, реалізації та корегування професійної траєкторії, зважаючи на показники і критерії професійної придатності та відповідності потребам ринку праці в кадрах);
- господарювання у побуті (використання наявних засобів у процесі ведення домашнього господарства; аналіз стану сімейної економіки та методи і технології її зростання);
- підприємницька діяльність (організація підприємницької діяльності, її структура, умови реалізації, критерії оцінювання, періодичність корегування);
- соціально-професійна взаємодія на ринку праці (планування процесу з визначенням кінцевої мети та методів і технологій його протікання; організація процесу; зворотний зв'язок і проміжний контроль; оперативне регулювання і корегування; особистісне саморегулювання та суспільне регулювання; аналіз отриманих результатів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних соціально-економічних умовах особистості, суспільству та державі потрібні системні процеси на ринку праці, спрямовані на реалізацію загальнолюдських цінностей та технологій матеріального і нематеріального виробництва. У зв'язку з цим науковці та практики мають розробити та впровадити в життя диференційовану трирівневу модель здійснення навчально-виховного процесу в системі загальної середньої освіти для учнів 14 до 17 років. Ключовими завданнями упровадження моделі є спрямування учнів на навчання у: ВНЗ III–IV

рівнів акредитації; ВНЗ I–II рівнів акредитації; закладах освіти на рівні надання робітничих кваліфікацій з правом продовження навчання у ВНЗ шляхом коригування особистісних професійних установок. Допрофесійна підготовка у межах системи загальної середньої освіти має сформувати в учня компетентності для успішного переходу на наступні освітньо-трудова рівні з метою поступового просування на ринку праці.

Такий підхід розв'язує одне з ключових завдань шкільного навчання і виховання – підвищення продуктивності праці з позицій громадянського і морального виховання. Очевидно, що актуальною потребою сучасної школи є реалізація принципу зв'язку трудового виховання з моральним, який має закономірність – за правильно створених умов праця позитивно впливає на особистість вихованця, розкриває в нього позитивні риси і властивості, формує якості та цінності, сприяє вихованню міцної дисципліни.

У результаті психологічної діяльності особистості, запропонованої у процесі допрофесійної підготовки, мають згармонізуватися компетентності за складовими психологічної сфери: когнітивна (знання); операційно-технологічна (діяльнісна); мотиваційна (емоційна); етична; соціальна; поведінкова. Це дасть можливість особистості на етапах адаптації, індивідуалізації та інтеграції вийти на достатній рівень автономності й конкурентоспроможності у житті та праці.

Література

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика, 1991. – 479 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / І. А. Зязюн. – К. ; Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
4. Кремень В. Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн ; Національна академія педагогічних наук України. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
5. Макаренко А. С. Школа жизни, труда, воспитания : учеб. кн. по истории, теории и практике воспитания. Ч. 1 : Деловые и личные письма, статьи 1921–1928 гг. / А. С. Макаренко ; сост. и коммент. А. А. Фролов, Е. Ю. Иллалтдинова. – Н. Новгород : Волго-Вятская академия гос. службы, 2007. – 361 с.

References

1. Vyigotskiy L. S. Pedagogicheskaya psihologiya / L. S. Vyigotskiy. – M. : Pedagogika, 1991. – 479 s.

2. Honcharenko S. U. Pedagogichni zakony, zakonomirnosti, pryntsyipy. Suchasne tlumachennia / S. U. Honcharenko. – Rivne : Volynski oberehy, 2012. – 192 s.
3. Ziazun I. A. Filosofiia pedagogichnoi dii : monohrafiia / I. A. Ziazun. – K. ; Cherkasy : ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho, 2008. – 608 s.
4. Kremen V. H. Synerhetyka v osviti: kontekst liudynotsentryzmu : monohrafiia / V. H. Kremen, V. V. Ilin ; Natsionalna akademiia pedagogichnykh nauk Ukrainy. – K. : Pedagogichna dumka, 2012. – 368 s.
5. Makarenko A. S. SHkola jizni, truda, vospitaniya : ucheb. kn. po istorii, teorii i praktike vospitaniya. CH. 1 : Delovyye i lichnyie pisma, stati 1921–1928 gg. / A. S. Makarenko ; sost. i koment. A. A. Frolov, E. YU. Ilaltdinova. – N. Novgorod : Volgo-Vyatskaya akademiya gos. slujby, 2007. – 361 s.

Поддячий Н. И.

УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ КОМПЛЕКТ: ДОПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА УЧАЩИХСЯ

В статье обоснована допрофессиональная составляющая учебно-воспитательного комплекта учащихся с целью выполнения социального заказа – подготовки личности, конкурентоспособной на рынке труда в условиях быстро изменяющейся среды глобализирующегося жизненного пространства; разработка, реализация и корректировка стратегии допрофессиональной подготовки в интересах личности, общества и государства в измерении подготовки к жизни и производительному труду; необходимость решения проблемы всеобщей трудовой подготовки (политехнического и профориентационного характера) учащихся. Акцентируется внимание на разработке содержания образования с целью активизации познавательной и творческой деятельности, направленной на: формирование устойчивых ориентаций на трудовой образ жизни и морально-психологическую и практическую готовность к труду; воспитание общей трудовой культуры; развитие творческих способностей, интеллектуальных и психофизиологических качеств.

Ключевые слова: способности; компетентность; производительность; развитие; самовоспитание, самореализация; сознание; социализация.

Piddiachyi M.

EDUCATIONAL COMPLEX: PRE-PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS

In the article, the following issues were specified: pre-professional component of the educational kit for the students to implement the social order that is the preparation of an individual for the competitiveness in the labor market in terms of the rapidly changing globalized environment of living space; the development, implementation and adjustment strategies of the pre-professional training for the benefit of individuals, society and the state in terms of preparation

for life and productive work; the need to address the problem of total employment training (polytechnical professional orientation character) of the students. The attention is focused on the development of educational content to enhance cognitive and creative activities aimed at: the formation of stable orientations on labor lifestyle and moral-psychological as well as practical willingness to work; general upbringing of the working culture; development of creative abilities, intellectual and physiological qualities, etc.

Key words: abilities; competence; productivity; development; self-upbringing, self-realization; consciousness; socialization.

УДК 378.37.001.94

МОЖЛИВОСТІ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ІСТОРІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ (НА ПРИКЛАДІ ПІДРУЧНИКА О. І. ПОМЕТУН, Ю. Б. МАЛІЄНКО “ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ”, 7 КЛАС)

І. В. Побєдаш,

учитель ЗОШ І–ІІІ ст. № 1 м. Сновськ Чернігівської області

У статті проаналізовано можливості підручника із всесвітньої історії періоду Середніх віків у формуванні громадянської компетентності учнів основної школи. Автором розглянуто особливості формування когнітивної складової громадянської компетентності, зокрема доведено, що текстовий і позатекстовий компоненти підручника, вдало підібрані різноманітні зображення, методичний апарат надають можливість, необхідну для забезпечення означеного результату. Запропоновано варіанти використання репродукцій художніх картин, фрагментів документів, сучасних фотографій для формування аксіологічної складової громадянської компетентності. Наведено приклади використання системи завдань різного дидактичного спрямування для формування діяльній складової громадянської компетентності.

Ключові слова: підручник всесвітньої історії; Середні віки; громадянська компетентність; когнітивна, аксіологічна, діяльній складові громадянської компетентності.

Постановка проблеми. В умовах сучасного світу особливої актуальності набуває формування громадянської компетентності випускника школи як інтегративної якості особистості. Трансформація